

РЕЙ БРЕДЪРИ УСМИВКАТА

Превод от английски: Нели Константинова, 1982

chitanka.info

На главния площад опашката се бе наредила от пет сутринта, когато петлите закукуригаха нейде далеч из заскреженото градче. Никъде не се виждаха огньовете. Навсякъде сред разрушените сгради висеше парцалива мъгла, която сега, с новата светлина на седем часа, започна да се разсейва. Откъм пътя по двама, по трима идваха все нови хора и се струпваха за пазарния ден — денят на фестивала.

Малкото момче стоеше непосредствено зад двама мъже, които разговаряха високо в чистия въздух и звуците, които издаваха, изглеждаха двойно по-силни от студа. Момчето потропваше с крака и духаше в червените си, напукани длани, поглеждаше нагоре към влажните дрехи от зебло на мъжете и после нататък, по дългата опашка мъже и жени пред тях.

— Ей, малкия, какво правиш навън толкова рано? — обади се мъжът зад него.

— Пазя си ред — отвърна момчето.

— Що не се чупиш и да отстъпиш мястото си на някой, дете по разбира?

— Остави момчето на мира — обади се мъжът отпред, като рязко се извърна.

— Майтапя се. — Мъжът отзад сложи ръка на главата на момчето. Момчето я отблъсна, разтърсвайки глава. — Просто си мислех, че е странно едно момче да не си е в леглото толкова рано.

— Момчето е ценител на изкуствата, да ти кажа — рече защитникът на момчето, човек на име Григсби. — Как се казваш, юнак?

— Том.

— Том ще плюе най-точно и ловко, нали, Том?

— И още как!

Смях премина по опашката.

Напред един човек продаваше горещо кафе в нащърбени чаши. Том надникна и видя напален малък топъл огън, над който в ръждясал тиган врише течността. Не беше истинско кафе. Правеха го от някакви зрънца, дете растяха из полето край града, и го продаваха по едно пени чашата, да си постопят стомасите; но малко хора си купуваха, малко хора бяха толкова богати.

Том се загледа напред, към мястото, където започваше опашката — до една бомбардирана каменна стена.

— Разправят, че тя се усмихвала — обади се момчето.

— Аха, усмихва се — отвърна Григсби.

— Разправят, че била направена от масло и платно.

— Вярно. И това ме кара да мисля, че тя не е оригиналната. Защото оригиналната, както съм чувал, била нарисувана върху дърво някога много отдавна.

— Разправят, че е стара четири века.

— Може и повече. Никой вече не знае коя година сме, че да бъдеш сигурен.

— Ами нали сега е 2061 година!

— Да, момчето ми, но те така казват. Лъжци. И 3000 да е, и 5000, все толкова ще знаем. Само за миг нещата ужасно се объркаха. И всичко, което ни остана сега, е само отломки и развалини.

Потътриха крака по студените камъни на улицата.

— Още колко има, докато я видим? — запита Том.

— Само няколко минути още. Сложили са я там, заградена с пиринчени колонки и кадифени шнурове — изобщо прелест! — за да удържат хората. И запомни, Том, никакви камъни — не позволяват да се хвърлят камъни по нея.

— Да, сър.

Слънцето се издигна по-високо в небесата, донасяйки топлинка, която накара хората да си свалят кирливите сака и омазнените шапки.

— А защо сме всички тука на тая опашка? — попита след малко Том. — Защо всички тук трябва да плюем?

Григсби не го погледна, а преценяваше слънцето.

— Ами по много причини, Том. — Той посегна разсеяно към джоба си, какъвто отдавна нямаше, за цигара, каквато нямаше. Том бе забелязал милион пъти това движение. — Трябва да има нещо общо с омразата, Том. Омраза към всичко от миналото. И питам те, Том, как стигнахме, до това положение — градовете превърнати в буница, пътищата озъбени като триони от бомбите, а половината ниви нощем фосфоресцират от радиоактивност? Не е ли всичко това един гаден вертеп, питам те?

— Да, сър, може би.

— Затова е, Том. И намразваш всичко, каквото и да е било то, щом те е докарало дотук — да си съвсем съсипан и опустошен. Такава е човешката природа. Немислимо може би, но такава си е.

— Едва ли има някой или нещо, което да не мразим — каза Том.

— Точно така! Всичките ония отбрани хора от миналото, дето са управлявали света. Та ето докъде сме стигнали в тази четвъртъчна сутрин — кореми, залепнали за гръбнака, студ, пещерен живот и разните му не пуши, не пий, не... всичко не, освен нашите фестивали, Том, фестивалите ни.

И Том се замисли за фестивалите през последните няколко години. Годината, когато струпаха всички книги на площада, изгориха ги, а всеки беше пиян и се хилеше. Или фестивала на науката преди месец, когато домъкнаха последния автомобил, теглиха жребий и на всеки късметлия, който бе спечелил, му позволяваха да стовари веднъж тежкия ковашки чук върху колата.

— Дали помня това, Том? Дали *помня*? Че на мен ми се падна да хрясна предното стъкло, прозореца, чуваш ли? Господи, какъв разкошен шум беше! *Тряс!*

Том просто чу стъклото да се разбива в искряща купчина.

— А на Бил Хендерсън му се падна да джасне мотора. Ама как само се справи — страшно резултатно! Дран!

— Но най-хубавото — спомняше си Григсби — беше оня път, когато разбихме една фабрика, дето още се опитваше да вади самолети. Господи, колко хубаво ни беше, като я вдигнахме във въздуха! — каза Григсби. — А после открихме оная печатница и склада за боеприпаси и едновременно ги взривихме. Разбираш ли, Том?

Том се поколеба.

— Май че да.

Наближаваше пладне. Зловонията на разрушения град вече засмърдяха в горещината сред останките на срутените сгради.

— И никога ли няма да се върне вече, мистър?

— Кое, цивилизацията ли? Никой не я ще. Най-малко аз.

— Е, понасяше се донякъде — обади се един човек отзад. — Имаше в нея и някои хубави неща.

— Не си затормозявайте главите — извика Григсби. — Все едно, вече няма място за това.

— О — обади се друг човек по-назад. — Един ден ще се появи някой с въображение и ще оправи всичко. Помни ми думите. Някой със сърце.

— Не, няма — каза Григсби.

— Аз пък казвам, че да. Някой, дете ще има душа за хубавите неща. И може да ни възвърне нещо като *ограничен* вид цивилизация, такава, при която ще можем да живеем в мир.

— Първо на първо, както знаеш, сега има война!

— Но може би следващия път ще бъде различно.

Най-после стигнаха до главния площад. В далечината човек на кон яздеше към градчето. Носеше в ръка някаква хартия. В средата на площада бе обграденото с кордон място. Том, Григсби и останалите събираха слюнката, си да са готови и се придвижваха напред — приближаваха с разширени очи. Том усети, че сърцето му силно, развълнувано се разтуптя, а земята пареше под босите му нозе.

— Наш ред е, Том, стреляй!

Четирима полицаи стояха по ъглите на обграденото с кордон място, четирима мъже с късчета жълта връв на китката на ръката, които свидетелстваха за властта им над останалите. Бяха там да предотвратяват хвърлянето на камъни.

— По този начин — рече Григсби в последния момент — всеки остава с чувството, че е имал шанс за нея, виждаш ли, Том? Хайде, ти си!

Том застана пред картината и се загледа дълго в нея.

— Плюй, Том!

Но устата му беше пресъхнала.

— Хайде, Том, разшавай се!

— Ама-а — каза бавно Том, — тя е *красива*!

— Хайде, аз ще плюя вместо теб! — Григсби плю и снарядът полетя в слънчевата светлина. Жената на портрета се усмихваше ведро, тайнствено към Том; той пак я погледна с разтуптяно сърце и някаква музика зазвуча в ушите му.

— Тя е красива — повтори той.

— Хайде, по-бързо, докато полицията...

— Внимание!

Хората на опашката тъкмо зароптаха, че Том не се придвижва, но сега се обърнаха към конника и утихнаха.

— Как я наричат, сър? — попита тихо Том.

— Картината ли? Струва ми се, че „Мона Лиза“, Том. Да, „Мона Лиза“.

— Имам едно съобщение — почна конникът. — Властите разпоредиха, че днес по пладне портретът на площада ще бъде даден в ръцете на тукашното население, тъй че то може да участва в унищожаването на...

Том дори не успя да извика и тълпата вече го влечеше, втурнала се бясно към портрета с крясъци и размахани юмруци. Разнесе се остър, раздиращ звук. Полицията хукна към безопасно място. Тълпата ревеше с пълно гърло, ръцете им като множество прегладнели птици кълвяха портрета. Том усети, че просто го натикват в раздраното нещо. Посегна към него, сякаш подражавайки на останалите, и сграбчи къс маслено платно, дръпна и платното поддаде, после го събориха, заритаха го и той се изтърколи към външния край на тълпата. Окървавен, с разкъсани дрехи, той видя една старица да дъвче парчета от платното, мъже чупеха рамката, разкъсваха дрипавите си дрехи и ги превръщаха просто в конфети.

Единствено Том стоеше настрана, безмълвен, на гъмжащия площад. Погледна ръката си. Тя скришом притискаше до гърдите парчето платно.

— Ей, Том! — извика Григсби.

Без дума да каже, разхълцан, Том затича. Бягаше по изровения от бомби път, през полето, през плиткия поток, без да поглежда назад, юмрукът му, здраво стиснат, се мушеше под палтото.

По залез слънце той наближи селцето и тръгна през него. Около девет часа стигна до разрушената фермерска къща. В силоза зад нея, в тази част, която още стоеше отвесна и покрита, той долови звуците на спящото семейство — майка му, баща му и брат му. Шмугна се бързо и безшумно през вратичката и задъхан си легна.

— Том? — обади се майка му в тъмното.

— Да.

— Къде беше? — изръмжа баща му. — Ще те пребия утре.

Някой го ритна. Беше брат му, окъснял да поработи на малкото им парче земя.

— Заспивай — смъмри го тихо майка му.

Ново ритване.

Том лежеше, опитвайки се да успокои дишането си. Всичко утихна. Ръката му силно, силно се притискаше до гърдите. Около час лежа така със затворени очи.

После усети нещо — беше хладната бяла светлина. Луната се издигна високо, малко кръгче светлина проникна в силоза и запълзя бавно по тялото на Том. Тогава, чак тогава ръката му се поотпусна. Бавно, внимателно, послушвайки се в спящите край него, Том извади ръка. Поколеба се, затаи дъх и тогава, изчаквайки още миг, отвори длан и разгледа малкото късче рисувано платно.

Целият свят спеше в лунната светлина.

А там, на дланта му, беше Усмивката.

Загледа се в нея на бялото осветление от полунощното небе. И си мислеше тихичко отново и отново: *Усмивката, прекрасната Усмивка.*

Цял час след това той все още я виждаше, дори след като я сгъна внимателно и я скри. Затвори очи и Усмивката си беше там в тъмното. И си беше все още там, топла и нежна, когато той заспа и светът мълчеше, а луната се издигна и след това се спусна по студеното небе към утринта.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.